

Соціальні комунікації

УДК [391+687](051.055.2)(477) "1920/1934"

Астапцева Христина Андріївна

*доктор філософії з журналістики,
провідний спеціаліст відділу забезпечення роботи
секретаря та суддів судової палати управління
забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо
податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату
Касаційного адміністративного суду у складі Верховного суду*

Astaptseva Khrystyna

*PhD in Journalism, Leading Specialist
The Secretariat of the Cassation Administrative Court
within the Supreme Court
ORCID: 0000-0003-1578-5747*

**МАТЕРІАЛИ ПРО МОДУ ТА ВИГОТОВЛЕННЯ ОДЯГУ НА
ШПАЛЬТАХ ЧАСОПISY «КОМУНАРКА УКРАЇНИ» (1920-1934 РР.)
MATERIALS ABOUT FASHION AND CLOTHING MANUFACTURING
ON THE PAGES OF "KOMUNARKA UKRAINY" MAGAZINE (1920-
1934)**

Анотація. У статті досліджено масив матеріалів про моду та виготовлення одягу, що їх було публіковано на шпальтах часопису «Комунарка України» упродовж 1920-1934 рр. Критично осмислено зміст вказаних матеріалів, з огляду на його ідеологічне забарвлення, та класифіковано публікації за групами відповідно до специфіки висвітлення теми моди і виготовлення одягу.

Ключові слова: мода, крій та пошиття одягу, українізація 1920–1930-х, фешн-журналістика тоталітарної доби, мода тоталітарної доби

часопис «Комунарка України».

Summary. *The article examines an array of materials about fashion and clothing manufacturing that were published in the columns of the magazine "Komunarka Ukrainy" ["Communist of Ukraine"] during 1920-1934. The content of the specified materials is critically interpreted, taking into account its ideological color, and the publications are classified into groups according to the specifics of the coverage. topics of fashion and clothing production.*

Key words: *fashion, cut and tailoring, Ukrainization of the 1920s–1930s, fashion journalism of the totalitarian era, fashion of the totalitarian era, the magazine "Komunarka Ukrainy" ["Communist of Ukraine"].*

Постановка проблеми. Соціокультурний пласт журналістики моди в анексованій більшовиками Україні закладався у добу політики коренізації. Творити у такий час україноцентричний медійний продукт було вкрай важко, тож зараз маємо для дослідження покомунізовані жіночі часописи, в яких, якщо уважно придивитися, можна відчитати і сліди тяжіння до європейського цивілізованого світу, і прагнення зберегти тяглість поколінь через національні символи та історичні пам'ятки. Міжвоєнна Україна давала жінкам можливість торкнутися світу моди тільки через залізні ґратки червоної ідеології. Мода не мислилася як естетичний феномен, натомість усі її функції звелися до однієї — забезпечити пролетаріату гігієнічне вбрання для роботи в колгоспах, на заводах і фабриках. Зв'язок із світом моди забезпечували два партійні жіночі часописи – «Селянка України» / «Колгоспниця України» та «Комунарка України». Якщо перший часопис на зовсім примітивному рівні інформував селянок про базові аспекти культури одягу, то «Комунарка України» вже вважалася елітарним журналом для робітниць і дружин робітників фабрик, заводів. Елітарність власне проявлялася в кількості та якості інформаційного продукту на тему моди.

Мета статті. Отже метою статті є з’ясування того, наскільки якісними і об’ємним були матеріали про моду в цілому та про одяг зокрема, що їх було опубліковано у часописі «Комунарка України» упродовж 1920-1934 рр.

Виклад основного матеріалу. «Комунарка України» — це журнал для робітниць та дружин робітників. Друкований орган Центрального Відділу робітниць та селянок КП(б) України. Заснований у Харкові, у листопаді 1920 р. Виходив друком до травня 1934 р. у видавництві ЦК КП(б) України «Комуніст».

Перший номер журналу було присвячено I Всеукраїнському з’їздові робітниць та селянок. Зовнішній вигляд, зміст цього числа цілком відбив тодішнє суспільно-економічне становище. Без обгортки, без жодного малюнку, надрукований на товстому «цукровому» папері, він свідчив про злидні, що їх переживала країна «Комунарка України» стала провідницею трудящої жінки в її політичній та громадській роботі, на виробництві, в родині [46, с.17].

Журнал роз’яснював права жінки й закони радвлади, що захищали її як рівноправну громадянку радянської України, як робітницю, як матір. Часопис закликав жіноцтво ліквідувати неписьменність, підвищував його культурно-політичний рівень, вчив селянку, як краще господарювати, організовував робітниць на боротьбу за підвищення своєї кваліфікації, за підвищення продуктивності праці. «Комунарка України» була за помічницю і порадилицю робітниці й селянці і в організації нового побуту, у вихованні дітей, була борчиною з усякими проявами консервативного, нечутливого ставлення до робітниці й селянки [17, с.1].

Цікаво, що редакційна політика «Комунарки» була неоднозначною в ідеологічному сенсі. З одного боку у журналі друкували статті Христі Алчевської, репортажі про закордон, ескізи моделей одягу за тенденціями європейської моди, популяризували політичні погляди Миколи Скрипника,

а з іншого боку це все рясно пересипали більшовицькоцентричними інформаційними матеріалами, що спотворювали «жіноче обличчя» часопису.

Перші два роки з початку заснування (із 1920 до 1921 рр.) журнал виходив за редакцією Варвари Мойрової, був повністю російськомовним, комуністично забарвленим та феміністично спрямованим для організування робітниць і дружин робітників. З 1922 до 1927 часопис редагували К. [Клавдія] Філатова та Ольга Пілацька. Журнал набув білінгвальних ознак — в одному номері друкувалися україномовні та російськомовні статті, до того ж відсоток останніх був значно вищим.

А вже 17–25 квітня 1923 року у Москві відбувся XII з'їзд РКП(б), який проголосив курс на «коренізацію» — політику залучення представників корінного населення радянських республік та автономій до місцевого керівництва та надання панівного статусу їхнім національним мовам для посилення впливу більшовиків. Так почалася українізація. Водночас Харкові 30 квітня 1925 року вийшла постанова Всеукраїнського центрального виконавчого комітету і Ради народних комісарів УСРР «Про заходи термінового переведення українізації радянського апарату», а від 06 липня 1927 р. було видано постанову «Про забезпечення рівноправності мов та про сприяння розвиткові української культури».

Отож, в 1928 році «Комунарка України» також взяла курс на радикальну українізацію. У червні 1928 р. 11 номер журналу виходить друком повністю українською мовою. Часопис трансформується в україноцентричний з виразним відтінком соціалізму, подає матеріали про моду, українську культуру, книговидавництва, домашній побут, здоров'я тощо.

У статті «Десятирічний шлях "Комунарки"» за червень 1928 р. редакція пояснювала перехід журналу на українську мову як інструмент, щоб «допомогти трудящій жінці опанувати цю мову, а через неї і українську книжку та газету, допомогти їм засвоїти українську культуру» [17, с.2].

Проблеми піднесення політичної активності й культурного рівня робітниць і дружин робітників висунули потребу випускати журнал частіше ніж двічі на місяць. І від січня 1929 року журнал почав виходити щотижнево [17, с. 2].

Якщо говорити про контент моди, то сприйняття феномену моди на шпальтах журналу відображалось через когнітивні фільтри комуністичної партії, а тому носило дещо специфічний для сучасного читача характер. Так, Л. Туркельтауб у статті «Культурна революція та побут» за 1928 р. дає чітке визначення керунку розвою тогочасної української моди в контексті протистояння об’єктивації жіночого тіла та популяризації гендерної рівності та комфортного одягу в стилі «унісекс»: «Наша мода — красива простота, легкість, гнучкість. Для соціалістичного будівництва потрібні сила та здоров’я. Це означає, що наша мода — гігієна. Для соціалістичного будівництва потрібні товариські взаємини між чоловіками та жінками. Наша мода проти всього того, що принижує жінку до засоба насолоди, що перетворює її на крам, який продається з прилюдного торгу» [51, с. 6].

Всього нами у «Комунарці України» з 1920 до 1934 р. зафіксовано 52 публікації, включно із нарисами, рекламними оголошеннями та пропагандистськими статтями.

Тож якою була специфіка відображення моди на шпальтах часопису? Насамперед поняття моди було індустріалізоване та початок його появи у журналі датується 1927 роком, коли активно функціонувала нова економічна політика. У зв'язку із цим широко висвітлювався промисловий процес виготовлення тканин, трикотажу. Редакція не просто знайомила читачок з новинами вітчизняної легкої та текстильної промисловості, але і подавала репортажі про функціонування цієї галузі за кордоном, наприклад у Франції та Японії [1; 25; 30; 37; 39; 40; 50; 52; 53]. У 1933-1934 рр. у журналі започатковано рубрики «Опануймо техніку» та «На допомогу у складанні соцтехіспиту», у рамках яких було детально описано увесь процес

промислового виготовлення одягу від прядіння тканин до конструювання і розкрою моделей швейних виробів [3-9; 13; 15].

Іншим аспектом, що так чи інакше стосувався процесу функціонування моди — було висвітлення питань з догляду за одежею та належного одягання немовлят і дошкільнят, відповіді на які друкували у межах рубрик «Господарські поради», «Домашнє господарство», «Поради з господарства», «На допомогу матері», «Поради матерям» [10-12; 16; 18; 19; 41-43; 49]. У 1928 р. було започатковано безоплатний додаток до журналу «Комунарка України» — «На допомогу хатній господарці», який виходив до 1930 року включно у вигляді окремого аркуша на чотири сторінки з власною валовою нумерацією. В додатку подавали кулінарні приписи, схеми ручних робіт, а також лекала моделей жіночого та дитячого одягу, а от пояснення до лекал друкували на зворотньому боці задньої обкладинки журналу [2; 28; 31]. Там само (на звороті задньої обкладинки) у 1928-1929 рр. публікували ескізи моделей жіночого та дитячого одягу за взірцями тогочасної європейської моди, а також схеми вишивок для оздоблення готових швейних виробів [14; 20-24; 29; 32-36; 38; 44; 45; 48].

До виходу в світ у Харкові в 1929 р. першого україномовного посібника авторства О. Яковенка «Як кряти та шити селянське вбрання. Як кряти та шити одягу : poradnik jak najprostishe navchytisja kryaty za novou sistemoju» на зворотах обкладинок «Комунарки України» на початку 1928 р. друкували рекламні оголошення московського посібника з виготовлення одягу [47], але коли політика українізації набрала обертів, такі оголошення припинили друкувати.

Загалом передплатниці були задоволені якістю матеріалів про виготовлення одягу та моду. Так, на одній із київських конференцій 1929 р., присвячених часопису «Комунарка України», було висловлено схвальний відгук стосовно високої якості контенту про моду, завдяки якому передплатниці могли суттєво заощадити кошти, не вступаючи на курси

крою і шиття, а навчаючись самотужки на основі матеріалів «Комунарки України»: «Викройки та фасони вбраннів, що їх дається в "Комунарці» та додатках — корисна річ. Розказував тов. Гольцман, що в них на кабельярні з членів швацького гуртка брали платню. То жінки й без гуртка стали обходитись, бо все потрібне в журналі є» [27].

Висновки. Таким чином, можна виснувати, що проєкт українізації часопису «Комунарка України» позитивно вплинув на появу широкої тематичної та жанрової палітри матеріалів про моду та виготовлення одягу. Констатуємо, що редакція «Комунарки України» у 1928-1929 рр. намагалася максимально наблизити часопис до європейських стандартів, наскільки це було можливо і безпечно для життя членів редколегії в умовах тоталітарного режиму. Згортання ж політики українізації «зачинило вікно» у світ зарубіжної моди та «відчинило двері» до тотальної індустріалізації, таким чином стираючи гендерні ознаки часопису «Комунарка України». Але той просвіток українізованих 1920-х назавжди залишиться в історії української фешн-журналістики як беззаперечний доказ існування в Україні високої культури краси і естетики одягу у європейському дискурсі.

Література

1. Аристова. Французские швейницы. *Комунарка України*. 1928. № 4. С. 11.
2. Безоплатний додаток до №4-5 журналу «Комунарка України» за 1933 р. *Комунарка України*. 1933. № 3. 4 с.
3. В.В. На допомогу у складанні соцтехіспиту: текстильна промисловість. I. Прядивний відділ. *Комунарка України*. 1934. № 5. С. 15. (Опануймо техніку).
4. В.В. На допомогу у складанні соцтехіспиту: текстильна промисловість. II. Робота на прядивних машинах. *Комунарка України*. 1934. № 6. С. 15. (Опануймо техніку).

5. В.В. На допомогу у складанні соцтехіспиту: текстильна промисловість. II. Робота на прядивних машинах (продовження). *Комунарка України*. 1934. № 7. С.15. (Опануймо техніку).
6. В.Л.В. Механічне устаткування швацьких фабрик (продовження). *Комунарка України*. 1932. № 43. С. 12. (Опануймо техніку).
7. В.Л.В. Механічне устаткування швацьких фабрик. *Комунарка України*. 1932. № 42. С. 13. (Опануймо техніку).
8. В.Л.В. Швацька промисловість: конструювання та краєння одягу. *Комунарка України*. 1932. № 45. С. 16. (Опануймо техніку).
9. В.Л.В. Як організовано виробництво на великих швацьких фабриках (продовження). *Комунарка України*. 1932. № 41. С. 17. (Опануймо техніку).
10. Вайнштейн К. На допомогу матері: де зберегати дитячу білизні і як її прати. *Комунарка України*. 1929. № 48. С. 17.
11. Вайнштейн К. На допомогу матері: як одягати дитину. *Комунарка України*. 1929. № 16. С. 16.
12. Вайнштейн К. Поради матерям: як одягати дітей узимку. *Комунарка України*. 1929. № 44. С. 18.
13. В-в. Як організовано виробництво на великих швацьких фабриках. *Комунарка України*. 1932. № 40. С. 17. (Опануймо техніку).
14. Весняні убрання: опис убраннів. *Комунарка України*. 1929. № 12. С. 17.
15. Волобуєв. На допомогу у складанні соцтехіспиту: текстильна промисловість. III. Робота на ткацькому верстаті (закінчення). *Комунарка України*. 1934. № 8. С. 17 (Опануймо техніку).
16. Господарські поради: як пофарбувати бавовняну чи лляну тканину. *Комунарка України*. 1929. № 17-18. С. 26.
17. Десятирічний шлях «Комунарки». *Комунарка України*. 1930. № 44-45. С. 1-2.

18. Домашнє господарство: як зберігати одягу від молі. *Комунарка України*. 1929. № 13. С. 16.
19. Забезпечити школярів одягом і взуттям. *Комунарка України*. 1930. № 38. С.16.
20. Зимові убрання. *Комунарка України*. 1929. № 44. С.17.
21. Літні дитячі убрання: опис дитячих убрань. *Комунарка України*.1929. № 28. С.17.
22. Літні убрання. *Комунарка України*. 1929. № 21. С.17.
23. Літні убрання. *Комунарка України*. 1929. № 23. С.17.
24. Літні убрання: опис убраннів. *Комунарка України*. 1929. № 17-18. С. 25.
25. Ляхт Г. На новые пути: Первый Всеукраинский С'езд кустарок. *Комунарка України*. 1928. № 5. С. 9-10.
26. Меркулова. Оздоровлюймо побут: як додержувати чистоти та порядку в квартирі. *Комунарка України*.1928. № 23. С. 24.
27. Міцніє зв'язок читачок із «Комунаркою». *Комунарка України*. 1929. № 24. С.11.
28. На допомогу хатній господарці (Ч. 5) : безплатний додаток до «Комунарки України». *Комунарка України*. 1928. № 22. 4 с.
29. Наш порадник: взірці до вишивання. *Комунарка України*.1928. № 18. С. 25.
30. Наши выдвигенки: председатель ВУК'а швейников тов. Израилева. *Комунарка України*. № 4. С. 18.
31. Неплатний додаток до журналу «Комунарка України». Ч.8. *Комунарка України*. 1930. № 23. 2 с.
32. Объяснения к выкройке: костюм для мальчика №1. *Комунарка України*. 1928. № 2. С. 25.
33. Опис вбрання. *Комунарка України*. 1928. № 15. С. 25.
34. Опис вбрання. *Комунарка України*. 1928. № 13. С. 25.

35. Опис убраннів. *Комунарка України*. 1928. № 24. С. 25.
36. Опис убрань. *Комунарка України*. 1929. № 20. С.17.
37. Орлов Д. Родной дом: у киевских трикотажниц и чулочниц : [нарис] . *Комунарка України*. 1927. №1 (71). С. 10-11.
38. Осінньо-зимові вбрання. *Комунарка України*. 1928. № 19. С. 25.
39. Отовсюду: с жиру бесяться. *Комунарка України*. 1928. № 5. С. 1.
40. Петровська Д. Що я бачила й чула за кордоном. *Комунарка України*. 1928. № 23. С. 1.
41. Полезные советы: сохранение одежды от моли. *Комунарка України*. 1927. № 7. С. 25.
42. Поради з господарства: як пришивати гудзики; як пришивати крючки та петлі; які бувають шви. *Комунарка України*. 1928. № 13. С. 24.
43. Поради з господарства: як уникнути зіпсування білизни після мотуза. *Комунарка України*. № 15. С. 24.
44. Пояснення до додатку (викройок): пояс; бюстгальтер. *Комунарка України*. 1929. № 22. С. 17.
45. Пояснення до додатку: зашивка ришельє; англійська гладь. *Комунарка України*. 1928. № 12. С. 25.
46. Проводир і товариш, помічник і порадник. *Комунарка України*. 1928. № 20. С. 17.
47. Самоучитель кройки и шитья : [рекламне оголошення]. *Комунарка України*. 1928. № 1. С. 25.
48. Сезонні вбрання. *Комунарка України*. 1930. № 17. С. 18.
49. Советы по хозяйству: хранение зимних вещей. *Комунарка України*. 1928. № 8. С. 25.
50. Тимский П. Каторга: как живут японские текстильщицы. *Комунарка України*. 1927. №1 (71). С. 12-13.
51. Туркельтауб Л. Культурна революція та побут : [про моду]. *Комунарка України*. 1928. № 14. С. 5-6.

52. Турчина М. Мої поради молодим ткалям. *Комунарка України*. 1932. № 47. С. 11.

53. Управление Комбинированной текстильной промышленности : [рекламне оголошення]. *Комунарка України*. 1922. № 13. С. 24.